

**לכל איש יש מספר:** מה משמעות קבלת התורה עבור האדם היחיד והבודד?

משפט קשה אומר כך: "כשנהרג אדם אחד (ל"ע) - זה אסון, כשנהרגים 5000 איש (ל"ע) - זאת סטטיסטיקה". כלומר: כשמתרחש אירוע פרטי שנוגע לאדם הבודד, אנו שמים לב לסיפורו האישי של האדם האינדיבידואלי, אבל כשמתרחש אירוע גדול שנוגע לאלפים – אנו מתייחסים אליו כאל אירוע לאומי ושוכחים שבסוף מדובר בסיפור של עוד אחד שהלך ועוד משפחה שנהרסה.

זה יכול לקרות גם בהיבט החיובי להבדיל: אנחנו מתקרבים לחג השבועות, זמן מתן תורתנו והיום בו נבחרנו מכל העמים להיות עם הסגולה הנצחי של הקב"ה, ולעתים אנו מטפסים על אילנות גבוהים ונסחפים לדבר על המשמעות הכלל עולמית של האירוע ושוכחים שבסוף מדובר בקבוצת אנשים פרטיים שכל אחד קיבל את התורה באופן אישי. היום אנו רוצים לעשות את הדבר ההפוך ולדבר על המשמעות האישית של מתן תורה לכל אדם יחיד ובודד שעומד מדי שנה למרגלות הר סיני.

נפתח את השיעור עם דילמה הלכתית-אתית קשה וכואבת:

יום ה-11 בנובמבר 1982 היה אחד הקשים בתולדות מדינת ישראל. בשעה שבע בבוקר אירע פיצוץ בבניין הממשל הצבאי הישראלי בעיר צור בלבנון והבניין קרס על יושביו<sup>1</sup>. יותר מתשעים חיילים, אנשי שב"כ ואזרחים לבנוניים נקברו תחת ההריסות. האירוע נודע בתור 'אסון צור הראשון'. הצבא הריץ כלים הנדסיים כבדים במטרה לפנות את ההריסות ולהגיע אל הלכודים, ואז עלתה שאלה קשה:

רוב החיילים היו לכודים בחלקן התחתון של ההריסות ואילו בחלקן העליון היו לכודים חיילים בודדים. כדי לחלץ את החיילים בחלק העליון, היה צריך לחפור בזהירות עם הידיים והרגליים ובינתיים מאבדים זמן ומפסידים את הסיכוי לחלץ את החיילים הרבים שנמצאים בחלק התחתון. מנגד, הייתה אפשרות לעלות בכלים כבדים על החלק העליון, וכך ייפגעו החיילים הבודדים הללו, אבל יוכלו להציל את החיילים הרבים שקבורים בחלק התחתון.

אנשי כוחות הביטחון העבירו למכון צומ"ת ואל הרב שאול ישראלי את השאלה הקשה: האם הצלת הרבים קודמת לשמירת חייהם של המועטים? מצד אחד, עומד איסור "לא תרצח" שאוסר לחלוטין לפגוע בחייהם של המועטים. מצד שני, עומדת החובה להציל חיים ממצוות "לא תעמוד על דם רעך" וההיגיון אומר שמוטב להציל כמה שיותר חיים ולחסוך כמה שיותר אסונות?

**דיון:** מה עמדת החברים?

נניח שהתשובה היא שלילית ואסור לפגוע בזדון ביחידים, מה נאמר בדילמה נוספת, פשוטה יותר, ש(ל"ע) יכולה לעלות בחיי שגרה רגילים: נהג רכב נוסע במהירות ופתאום רואה מול עיניו חמישה תלמידים חוצים את הכביש והוא עומד לפגוע בהם ישירות. בתוך אלפית שנייה הוא שם לב כי בצד הכביש עומד ילד אחד על המדרכה וביכולתו לסובב את ההגה ולפגוע בילד הבודד במקום לקפד חיים של חמישה. האם מוטב לפגוע באחד במקום בחמישה? דוגמה בוטה יותר: קטר רכבת שרואה פתאום אוטובוס מלא אנשים על המסילה והרכבת עומדת לפגוע בהם ישירות, אבל ביכולתו לסובב את ההגה ולפגוע באדם אחד שעומד בצד. האם יעשה זאת? האם חיי הרבים קודמים לחיי היחיד?

יצוין כי המקרים האחרונים שונים מעט מהמקרה הראשון, משום ששם מדובר בפעולה של הריגה - לעלות עם טרקטור על החיילים הבודדים בקומה העליונה, ואילו כאן הנהג מבקש לבצע פעולה של הצלה ולהזיז את ההגה מהנפגעים הרבים, אבל התוצאה הסופית תהיה דומה: הוא יפגע בחיים של אדם אחד. ושוב עולה השאלה מה ערכם של חיי האדם הבודד? ומה היחס שלהם אל חיי הרבים?

<sup>1</sup> גרסת צה"ל היא שהפיצוץ אירע עקב דליפת גז. אחרים טוענים כי האסון אירע עקב פיצוץ מכונית תופת בכניסה לבניין, ראו ויקיפדיה ערך 'אסון צור הראשון'.

במקרה הראשון התשובה ההלכתית ברורה, ולרוב הדעות זו התשובה גם במקרים האחרים: אסור לעולם לפגוע בחיי אדם ואפילו אם הדבר יביא להצלת חיים של 5000 איש. בכל הנוגע לקיומם של החיים, זה כלל לא משנה בכמה אנשים מדובר וחיי אדם בודד שקולים לחיי הרבים.

**1. רמב"ם יסודי התורה ה,ה:** אם אמרו להם עובדי כוכבים תנו לנו אחד מכם ונהרגנו ואם לאו נהרוג את כולכם - יהרגו כולם ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל. ואם יחדוהו להם ואמרו תנו לנו פלוני או נהרוג את כולכם - אם היה מחויב מיתה כשבע בן בכרי [שמרד בדוד המלך ויואב בן צרויה צר על העיר במטרה ללכודו, ואנשי העיר הרגוהו ומסרו אותו ליואב כדי להציל חיי העיר] יתנו אותו להם, ואין מורין כן לכתחילה. ואם אינו חייב מיתה - יהרגו כולן ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל.

מכאן מסיק הרב שאול ישראלי, ראש ישיבת מרכז הרב ודיין בבית הדין הגדול, לגבי אסון צור:

**חוות בנימין סימן יח:** לעניין בית רב קומות שהתמוטט ... ולשם הצלת הרבים שבקומות התחתונות מוכרחים לפגוע במעטים הנמצאים בקומות העליונות ... בשום פנים אסור להציל אפילו רבים וחשובים כשהצלתם מחייבת הריגתו (או אפילו גרם הריגתו) של אחד שאילולא זה לא היה נהרג.

וכך מסיק הגאון אליעזר וולדנברג, מחשובי הפוסקים בדור הקודם, לגבי המקרים האחרים שהוזכרו:

**שו"ת ציץ אליעזר סימן טו:** כלי רכב שנקלע לפני אנשים רבים שחוצים את הכביש ואפשר לעשות עצירה ונסיגה אחורנית כדי שלא יהרגו, אבל מאחוריו נמצא יחיד עומד באופן שברור שיהרג ... נראה דבכל כגון דא ... מוטב לנהוג ב'שב ואל תעשה' [ולא לפגוע ביחיד] כי ישנה טענה של 'מאי חזית שדמו של זה אדום מדמו של חברו' ובהריגה וודאית אין חילוק בין יחיד לרבים ולא אמרינן דרבים עדיפא.

וכאן עולה השאלה העצומה למה? מה ההיגיון בהלכה הזו? אף שבמבט ראשון היא נשמעת הומנית ומתחשבת, אבל במבט מעמיק יותר היא חסרת הבנה לחלוטין: הרי **הרחמים על האחד חורצים את החיים של הרבים**? באותה נשימה שמעצימים את חיי היחיד, גוזרים כליה על חיי הרבים ומה ההיגיון להקריב עיר שלמה ובלבד לא להגיש לגויים אחד שירגיע אותם? ממה נפשך: אם חסים על חיי היחיד, קל וחומר שיש לחוס על חיי הרבים ולהצילם?

כך מקשה **הכסף משנה על הרמב"ם שם:** אע"פ שנמצא בתוספתא כדברי הרמב"ם, לא ידענא **טעמא מאי?** ... מוטב שייהרג הוא עצמו ואל יהרגו כלם?

אנו רוצים להציג את התשובה ההלכתית לעניין, ואחר כך נקודה חסידית עמוקה ומרוממת שכתב הרבי מליובאוויטש ברשימותיו הפרטיות בשיא ימי התופת וההריגה בשנת 1944.

ב. לפני שניכנס לעניין, בואו נתחבר תחילה אל נושא אחר, מעניין לא פחות, שעומד במרכז פרשת השבוע וחג השבועות המתקרב: ספירת ומניין בני ישראל.

השבוע מתחילים את החומש הרביעי, חומש במדבר, וזה הסימן הרשמי שמתקרבים אל חג השבועות. משום שיש כלל שנקבע בשולחן ערוך: לעולם קוראים את פרשת במדבר לפני מתן תורה. [בשנה מעוברת כמו השנה הזו, קוראים בארץ ישראל גם את פרשת נשא לפני מתן תורה, אבל בכל מקרה פרשת במדבר נקראת לעולם קודם חג השבועות].

**2. שולחן ערוך אורח חיים תכח,ד:** לעולם קוראים פרשת במדבר סיני לפני עצרת.

מה הקשר בין פרשת במדבר לחג מתן תורתנו? למה לא עדיף לסמוך פרשה חשובה אחרת כמו פרשת בחקותי שמדברת על הברכות והקללות או כל פרשה שיש בה מצוות רבות?

מובא ב"טור", מספרי ההלכה החשובים, רעיון מפתיע: המסר הגדול של פרשת במדבר הוא **המספרים**. חשוב לקרוא לפני מתן תורה את העובדה שספרו ומנו את עם ישראל לפי הוראות ה'. כך נוהג הטור לתת סימנים לגבי הפרשיות שסמוכות לחגים ולגבי חג השבועות מדגיש את נושא המניין:

**טור אורח חיים סימן תכח:** פקדו ופסחו [לפני פסח קוראים פרשת צו שהוא פקודה], **מנו ועצרו** [לפני עצרת קוראים פרשת במדבר שמדברת על מנין בני ישראל], צומו וצלו [אחרי תשעה באב קוראים פרשת ואתחנן שעוסקת במצוות תפילה], קומו ותקעו [אחרי פרשת ניצבים מגיע ראש השנה].

המרכזיות של נושא המניין בולטת גם בכך שהגמרא קוראת לחומש הזה בשם "חומש הפקודים". חומש הספירות. בעוד שאנו קוראים לו ספר "במדבר", משום שהוא מספר את חיי בני ישראל בארבעים השנים במדבר - סידור המחנות באוהל ישראל, סיפור המרגלים, קורח, בלק וכו' - בכל זאת הגמרא רואה עיקר בהיותו חומש הספירה. וכאמור, זה גם הנושא שאמור להוביל אותנו למתן תורה.

שנה אחרי יציאת מצרים, בראש חודש אייר, ציווה הקב"ה את משה לפקוד את הגברים בין גיל עשרים לגיל שישים ולהגיש לו תוצאה סופית. הסיכום היה: 603,550. וכמובן, אין מפרש מכובד במהלך ההיסטוריה שלא מקשה בנושא הספירה מכל הכיוונים:

א. בשביל מה לספור אותם? וכי הקב"ה לא יודע כמה יהודים יש? במיוחד שרק לפני חצי שנה ספרו אותם? פרשת כי תישא סיפרה כי אחרי חטא העגל ולקראת הקמת המשכן בחודש תשרי, כולם תרמו מחצית השקל למשכן וכך ידעו כמה יהודים ישנם, אז למה לספור אותם שוב בחודש אייר?

ב. יתירה מכך וזו שאלה חזקה: הרי התוצאה הסופית של המניין הייתה זהה בדיוק למספר מחציות השקל שנתרמו בספירה הקודמת? פרשת פקודי אמרה שנתרמו 603,550 מחציות עבור האדנים. כך שמספר בני ישראל לא השתנה בחצי השנה הזו<sup>2</sup>. אז לשם מה לספור שוב?

ג. ידוע שיהודים נזהרים מספירה מיותרת משום החשש מ"עין הרע". הרעיון הוא<sup>3</sup> שברגע שאדם מגיע להישג גדול וכולם מתחילים לדבר על ההישג שלו, זה גורם לכך שהמקטרג יעלה לפני ה' ויעורר שאלות האם הוא ראוי לאותו הישג? למה אם כן לספור שוב ולעורר דוברים מרבים?

ד. מעל ומעבר לכל האמור עולה השאלה, איך נושא הספירה קשור למתן תורה?

רש"י כותב רעיון ידוע: הספירה מעידה שהקב"ה מחבב אותנו, כמו שסופרים דולרים או יהלומים בכל שעה. והסיבה שה' התעורר לספור אותנו עכשיו קשורה להשראת השכינה בהקמת המשכן ולכן אחרי ההקמה הורה לספור. והשאלה היא מה הקשר בין השראת השכינה ובין ספירת האנשים?

הרמב"ן עונה תירוץ גדול שמחזיר אותנו לנושא המרכזי שלנו: הערך האישי של האדם היחיד. הרמב"ן מעורר לשים לב לכמה מילים שלא הוזכרו בכל הספירות האחרות: 'במספר שמות לגולגולתם'.

לראשונה הצטוו משה לספור כל יחיד בפני עצמו. בעוד שבמפקדים האחרים היה יכול ראש המשפחה למלא בטופס את שמות הילדים שלו או לתרום מחציות השקל עבור כולם, כאן היה הציווי להעביר כל אחד ואחד מול משה רבנו ולמנות אותו באופן אישי.

**רמב"ן א,מה:** במדרש רבה ראיתי כך: 'במספר שמות לגולגולתם' [שלא נאמר במפקדים האחרים]. אמר הקב"ה למנותם בכבוד ובגדולה לכל אחד ואחד. לא תהיה אומר לראש המשפחה כמה במשפחתך? כמה בנים יש לך? אלא כולם יהיו עוברים לפניך באימה ובכבוד ואתה מונה לגולגולתם.

הספירה האישית נועדה להעביר מסר כביר: הקב"ה מבקש אותך, הוא כרת ברית עם האדם היחיד ולא רק עם כלל ישראל. עד עכשיו עסק הקב"ה בהשראת השכינה על כלל העם, באמצעות מתן תורה והקמת המשכן, ועכשיו מתחיל שלב חדש בהשראת השכינה: הקשר עם הפרט. הקב"ה מדגיש כי הוא בחר בכל יחיד ויחידה בפני עצמם ואת מה שאתה יכול לעשות למען השראת השכינה בעולם

<sup>2</sup> איך המספר לא השתנה בחצי שנה? הרי אנשים חדשים מגיעים לגיל עשרים ואנשים אחרים מתים? ביחס לנושא ההגעה לגיל עשרים, רש"י מסביר כי ספרו אותם מלכתחילה לפי שנתון כללי, את כל אלו שנעשו בני עשרים מחודש תשרי עד סוף השנה הבאה (כמו הרישום לגן הילדים, שהוא לפי שנתון ולא לפי מי שהגיעו לגיל ביום הרישום) – ולכן כולם נמנו כבר במניין הראשון. וביחס לנושא המיתה יתכן כי לא מתו מאז מתן תורה עד חטא העגל בחודש אב, כפי שנאמר "ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם" ומשמע כי לא מתו באותם חודשים. <sup>3</sup> ראו לקו"ש לב/151 שזה ההסבר למיתתם הטראגית של תלמידי רבי עקיבא בספירת העומר: הם הגיעו למספר מרשים של 24,000 וזה גרם להתעוררות עין הרע עליהם, וכאן עלה המקטרג והציף את העובדה שהם אינם נוהגים כבוד זה בזה, וכך העין הרע בצירוף החטא הזה – הסיר את השמירה האלוקית מהם.

– איש לא יוכל לעשות מלבדך. מה שהופך את עם ישראל למה שהוא, זה לא רק משה ואהרן, אלא צירוף 603,550 איש שכל אחד מצווה לתת את ההיבט הייחודי שלו להשראת השכינה בעולם.

**עקדת יצחק הקדמה לפרשת במדבר:** נאמר 'והייתם לי סגולה ... ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש' לומר שכל אחד מהם יהיו לו חשיבות בפני עצמו כמלך וככוהן ... וזה טעם נפלא שיזכיר הכתוב לכל אחד בשמו וייחסו בשווה ... כי כולם שווים במעלה, ומעלת כל אחד נפרדת ממעלת חברו.

והנה משפט המפתח שמעביר את הרעיון בשיא העוצמה:

**דברים רבה ז, ט:** אמר רבי שמעון בן יוחאי, אילו היו ישראל חסרים אפילו אדם אחד, לא הייתה השכינה נגלית עליהן, דכתיב (שמות י"ט) 'כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני'. מעשה ברבי שהיה דורש בבית המדרש הגדול וכשהיה מבקש ליכנס, היה אומר: ראו אם נתכנסו כל הקהל, ומהיכן למד? דכתיב (דברים ד) 'באמור ה' אלי הקהל את העם ואשמיעם את דברי'.

לעתים אדם שואל את עצמו מה החשיבות שלי? מה זה מה משנה אם אתגבר על התאוה הקטנה? מה אני יכול לתרום שמשא רבנו לא נתן? וכאן מגיעה התשובה: התורה ניתנה בגללך. אתה עם הניסיונות והאתגרים שלך שאין כמותם לשום אדם אחר, מעניק למתן תורה צביון ייחודי שאיש לא העניק. לא קיבלנו את התורה רק בגלל משה ואהרן, אלא גם בגלל דתן ואבירם, ואילו דתן היה מחליט שאינו רוצה לומר 'נעשה ונשמע' או עסוק עכשיו ויתפנה עוד שבועיים – התורה לא הייתה ניתנת.<sup>4</sup>

משל יפה: מספרים על נער שהתלונן לפני הרב כי הוא אדם קטן בתוך עולם גדול, אחד מבין שבעה מיליארד. הוא לא איינשטיין ולא טראמפ, הציונים שלו הם ממוצעים ומהי בעצם מטרת חייו? הוא לעולם לא יצליח להפוך להיות משהו שמשנה עולמות. הרב סיפר לו סיפור: אחד המוזיקאים הגדולים במאה ה-20 היה המנצח האיטלקי, ארתורו טוסקניני. הוא נודע לתהילה בעוצמה שלו, בתביעתו לשלמות, באוזן המוזיקלית שקלטה כל פרט ובזיכרון הצילומי שהעניק לו שליטה ברפרטואר עצום של יצירות.

בשנותיו האחרונות כתבו עליו ספר ביוגרפיה והכותב היה נכנס מעת לעת לראיין אותו. פעם התקשר הכותב ושאל אם יוכל להיכנס אליו למחרת לשוחח אתו. טוסקניני סירב משום שיש לו משהו חשוב לעשות. הוא סיפר כי בחוץ לארץ מתקיים קונצרט מכובד והוא כתב את העיבוד ליצירות שם, וכיון שהוא לא יוכל להשתתף בקונצרט אישית, הוא רוצה לשבת ולהקשיב לו דרך הרדיו. הביוגרף אמר שזה יהיה כבוד בשבילו לעקוב איך טוסקניני מקשיב ליצירה שהוא עיבד ומישהו אחר מוביל אותה.

הסופר ישב לידו לאורך כל השידור ושאל בסוף איך היה? טוסקניני אמר: "יפה, אבל לא מושלם, כי התזמורת הייתה אמורה לכלול 120 נגנים כולל 15 כנרים, אבל בפועל היו רק 14 כנרים והביצוע היה חסר". הביוגרף היה בטוח שהוא מתלוצץ. איך הוא יכול לדעת ממרחק אלפי מייל כמה כנרים הופיעו? בכל זאת הוא בירר את העניין והתברר שהמנצח התברך ברוח הקודש. אכן אחד הכנרים לא הופיע.

הביוגרף ההמום חזר אל טוסקניני וביקש לדעת איך הוא זיהה שאחד מתוך 120 נגנים נעדר? "זה ההבדל בינך לביני, אמר טוסקניני, אתה חלק מהקהל והכל נראה לך אותו הדבר, אבל אני המנצח, אני כתבתי את העיבוד עבור היצירה ואני יודע איזה צליל אמור להפיק כל אחד מהכנרים, וכאשר צליל אחד היה חסר, הבנתי שאחד הנגנים נעדר..."

ג. אחרי ההקדמה הזו, נשוב אל השאלה בה פתחנו: מה הערך העצמי של חיי היחיד? כיצד יתכן שחיי אדם יחיד גוברים על החובה להציל עיר שלמה?

ההסבר הפשוט אומר כך: זה כוחו של איסור "לא תרצח". הנקודה כאן איננה חשיבותו של היחיד, אלא חומרת ההריגה. אנו לא מוסרים אדם למיתה וזהו. פשוט ומוחלט. האיסור להרוג הוא מחוץ לתחום ולא מתחילים לדון בו. אין שום סיבה או חישוב בגללו נהרג אדם או נהיה שותפים לשלוח אדם למיתה. ולכן ההלכה היא פשוטה: ייהרג ואל יעבור. האדם חייב להיהרג ולא להרוג. וכך במקרה

<sup>4</sup> ראו לקו"ש כג/6 ואילך שכל נשיאי השבטים היו שותפים בספירה, להורות שהמעלה האישית של כל יחיד מישראל נוגעת לכלל השבטים ומשלימה את כולם.

שגויים דורשים אחד כדי להציל רבים - הדבר מושלל לחלוטין, משום שאנחנו לא רוצים או שותפים להריגה. זה איסור עצמי ומוחלט שאינו נדחה משום סיבה בעולם.

### 3. כסף משנה שם: קבלה הייתה בידם ששפיכות דמים – יהרג ואל יעבור.

מדברי הכסף משנה נראה כי מדובר ב"קבלה", כלומר בעיקרון מוחלט ללא טעם, ובכל זאת ניתן להוסיף מעט טעם כדי לשבר את האוזן: הקלה באיסור "לא תרצח" היא **מדרון חלקלק שאחריתו מי ישורנו**. אין דבר מסוכן יותר מליצור מדידה וחישוב בערך החיים ולקבוע שיש חיים ששווים יותר וחיים ששווים פחות. נניח שנשכים במקרה האסון בצור שחיי 90 חיילים שווים יותר מחיי שלושה חיילים – ואיפה עובר הגבול? ומה עם שני אנשים מול אדם אחד? ומה עם אדם בריא מול אדם נכה? ומה עם אדם נכה מול אדם לוקה בנפשו ואינו יודע מה קורה אתו?

החיים הם מושג כל כך יקר וקדוש, שהדרך היחידה להתמודד אתם היא להחליט שלא מתמודדים אתם. אנו לא מפסיקים חיים, נקודה. רק הקב"ה נתן חיים ורק הוא לוקח אותם ל"ע.

הנה סיפור שממחיש את הנקודה: לפני ארבעים שנה הוזמן הרב ישראל מאיר לאו לוועידה בין-דתית בבליגיה. אחד הנושאים שעלה היה הפסקת חיים לחולים סופניים והרב לאו הציג את עמדת ההלכה כי מדובר בנושא חמור שעלול להביא למדרון חלקלק של זילות החיים ולכן אי אפשר להקל בו ראש. ישבו שם רופאים ותיקים והביעו זלזול בעמדת הרב. לפתע קם רופא מבוגר וביקש לספר משהו:

"זה היה בתחילת עבודתי כרופא, עבדתי כמתמחה בחדר מיון וציפיתי לסיום המשמרת כדי ללכת הביתה. לפתע נפתחה הדלת וקבוצת פרמדיקים פרצה פנימה והובילה חולה במצב אנוש. מבט קל הספיק להבין עד כמה מצבו מסוכן. זה היה איכר שחטב עצים והיכה עם הגרזן בראשו לתוך המוח. חדר המיון התעורר ורופאים החלו לרוץ בזה אחר זה. אני הרמתי טלפון לבני המשפחה לבקש דגימות דם כדי לראות למי יש את סוג הדם הקרוב אליו על מנת שנוכל לחבר אותו לעירוי. שלושה גברים צעירים הופיעו בחדר והציגו את עצמם כילדיו. הם הסתודדו חמש דקות ואז ביקשו למסור לנו הודעה: "הגענו למסקנה שאבא חי מספיק ואין צורך להמשיך להיאבק על חייו...".

הרופא המבוגר סיים את סיפורו והתיישב במקום, והמסר של הרב לאו הובן בעוצמה. עד כאן רעיון ברמת הפשט לאיסור מסירת היחיד לשם הצלת הרבים.

בשנת 1944 כשאירופה בערה בנשמות יהודיות שהושלכו אל הכבשן בתאוות רצח פרועה, ישב הרבי מליובאוויטש בביתו בניו יורק וכתב לעצמו "רשימה" (רשימות ב). אלו היו נקודות לדיון על מנת למוסרן במסיבת "שבע ברכות" אליה הוזמן הרבי. ולמרות שמדובר היה בשמחת חתן וכלה, הדברים שיקפו את כאבו שותת הדם על המתרחש באירופה.

הרבי פתח בשאלה אודות ברכות "שבע ברכות" שנאמרות תחת החופה: באופן חריג ושונה, הברכות הללו חוזרות אל נקודת ההתחלה של המציאות ומדברות על בריאת אדם וחווה. "שהכל ברא לכבודו, יוצר האדם, כשמחך יצירך בגן עדן מקדם" ועוד. והשאלה היא מה הקשר בין שמחת חתן וכלה לבריאת אדם וחווה בגן עדן?

המסר של הרבי היה עצום. אנו מבקשים להעמיד את החתן והכלה על גודל הרגע, להעצים בעיניהם את משמעות האירוע ומה מונח על הכף: אדם וחווה נבראו **לבדם**, שני בני אדם יחידים בכל הקוסמוס. וזאת למרות שברמות האחרות של הטבע, הכול נברא יחד. כל הצומח וכל החי נברא ברגע אחד, אבל בכל הנוגע למין האדם, נבראו בסך הכול שני יצורים בודדים.

הדבר נועד להפגין את הערך שלהם בעיני עצמם. אדם וחווה היו אמורים להבין שההיסטוריה מונחת על כתפיהם ואיש מלבדם לא יוכל לעשות את מה שהם אמורים לעשות. וזה המסר שעובר לכל חתן וכלה בכל הדורות: אתם בני הזוג היחידים בעולם כביכול, את הילדים שאתם תיצרו ואת הבית שאתם תבנו - איש מלבדכם לא יוכל לעשות.

[בהזדמנות אחרת הרחבנו יותר כי הרעיון אינו נשאר ברמת התיאוריה, אלא בא לידי ביטוי במציאות מוכחת: מעולם לא נוצרו שני אנשים שנראים אותו הדבר. זה פלא מדהים: זוג הורים יוצרים עשרה ילדים והרי כולם היו אמורים להיראות אותו הדבר. הרי כולם שכפול של אותו המקור. ובכל זאת

הקב"ה מתאמץ לתת לכל אדם אופי ויופי משלו ומעולם לא נוצרו שניים זהים. המסר הוא מהפכני: אתה אדם הראשון, את חווה הראשונה. כשם שהם היו מקוריים, גם אתם מקוריים].

ומכאן עבר הרבי להעניק משמעות כבירה לאיסור מסירת היחיד לשם הצלת הרבים: **ערכו של היחיד אינו נופל מהרבים**. ערך האדם הוא אינסופי, הוא בלתי מדיד ולכן **אין דרך לקבוע מי שווה יותר – היחיד או הרבים**. איננו מוסרים יחיד להציל את הרבים, משום שהוא באמת **לא נופל מערך הרבים**.

הרבי מסביר זאת בשתי רמות: א. כל אדם נושא בקרבו ניצוץ אלוהי אינסופי, והניצוץ הזה הוא בלתי מדיד, הוא אינו ניתן להערכה וכימות. בדיוק כמו שערך של ילד אחד אינו נופל בעיני ההורים מערך חמישה ילדים. שכן ערכו של הילד אינו נובע ממשושו שניתן למדידה - מכישרון או ידע כזה או אחר. הוא נובע מניצוץ ההורים שבו וזה דבר בלתי מדיד, למעלה מכימות.

ב. גם הפוטנציאל המעשי של כל אדם הוא אינסופי ולעולם לא נוכל לדעת מה בכוחו של האדם היחיד לחולל, ולכן אין ביכולתנו לקבוע שהרבים עולים עליו. [דוגמה לכך בדרך אפשר: ניקח את סיפור יוסף ואחיו. אם נבחן את הדברים כמותית, עשרה אחים חשובים יותר מיוסף אחד ולכן ראוי להקריב אחד בשביל להציל עשרה. אבל בסופו של דבר התברר שאת הגורל שנועד לילד האחד - עשרה לא יוכלו לעשות. הוא זה שהציל את העולם מהרעב וחיי העשרה עצמם הפכו להיות תלויים ברצונו וחוכמתו].

בסיום הדברים התייחס הרבי אל המתרחש באירופה ולא היה יכול שלא לעשות את ההשוואה המדהימה בין החשיבה שלנו ובין הגישה שלהם: בעוד שאנחנו מעלים על נס את ערך היחיד ורואים בו עולם מלא, הם מעצימים את ערך המדינה והממשלה (כמיטב המסורת הפאשיסטית) ומוכנים בדרך להקריב חיים של מיליונים על מיליונים.

**הרבי מליובאוויטש, רשימות ב: אין מובן מה שמזכירים בכל ברכת חתן וכלה על דבר בריאת העולם ואדם וחווה? ויש לומר על פי המשנה בסנהדרין 'לפיכך נברא אדם יחיד', ללמדך שכל המקיים נפש מישאל כאילו קיים עולם מלא', ומסיימת: 'לפיכך חייב כל אחד ואחד לומר בשבילי נברא העולם'. כל אחד צריך לקבוע במחשבתו שהוא חשוב כמו עולם מלא, כי כל אחד ואחד בכל עת ובכל מקום, אם מנצל את כוחותיו במילואם, הרי אמרו חז"ל (אבות ד, ג): 'אין לך אדם שאין לו מקום ואין לך אדם שאין לו שעה' [שלכל אדם יש את המשימה והשליחות שנועדו רק לו].**

**יתירה מזה: יש לנו כלל ברור: לעולם לא מוסרים נפש מפני נפש, ואף שאחד הוא גדול בישראל והשני פשוט שבפשוטים, ולא רק ביחיד ויחיד אלא גם ביחיד ורבים, שאין היחיד נמסר למיתה כדי להצילם ... ויש לבאר הדברים על פי פנימיות התורה: נאמר בפרשת ראה 'בנים אתם לה' אלוהיכם', שבכל אחד ואחד יש ניצוץ אלוהי ומצד ניצוצים אלו אי אפשר לחלק מדרגות בבני ישראל, כי חילוקי המדרגות הם רק מצד השכל והמידות או מחשבה, דיבור ומעשה, אבל מצד עצם הנשמה לא שייך לחלק מדרגות ... כמו שאין שייך לומר על נקודת החיות שהיא באחד יותר מחברו.**

ד. בהזדמנות אחרת (בשיעור לפרשת וישב בשנה שעברה) תירצנו ברוח התפיסה הזו את אחת השאלות הגדולות ברמת הפשט של המקרא: ספר בראשית מספר את סיפורו הבלתי נתפש של יוסף הצדיק. נער בן 17, יתום ובודד מתגלגל לארץ מצרים ושם נקלע לתוך ניסיון ואתגר שמעטים עברו כמותו: הגבירה שלו מפתה אותו לדבר עבירה והוא אמור למצוא את הכוחות להתמודד מולה.

וזה אתגר שהוא כמעט בלתי אפשרי: העבר שלו מאחוריו, אימו נפטרה, אחיו קברו אותו בבור ואביו ישב עליו שבעה. איש אינו יודע מקיומו והוא לא יצטרך לעולם לתת דין וחשבון על מעשיו. מהעבר השני, העתיד שלו תלוי באישה הזו ואם יסרב – היא תזרוק אותו לבור הכלא לכל חייו ותחסל את הסיכוי האחרון לבנות עתיד ואולי אי פעם להתאחד עם אביו.

ובכל זאת כשמגיע רגע האמת, יוסף ממאן ובורח מהבית. מאיפה הכוחות הללו? רש"י מביא את דברי הגמרא במסכת סוטה ש"נראתה לו דמות דיוקנו של אביו" ולכן הוא התעורר והציל את עצמו. אבל רגע, איך זה עורר אותו? הרבה אנשים פושעים רואים את אבא שלהם מדי בוקר ועדיין הולכים לחטוא? עשו ראה את אבא שלו כל יום ובכל זאת היה הולך אחר כך לעשות את פשעיו?

הרבי הסביר כך (תורת מנחם תשכ"א/א/264): "דמות דיוקנו של יעקב" הבהירה ליוסף מה מונח על הכף וזה עורר את עצמות הכוחות הכמוסים שלו. הגמרא אומרת כי פניו של יעקב היו דומות לפניו של אדם הראשון, וכשיוסף רואה את אדם הראשון מול עיניו, הוא הבין שאין טעויות קטנות. הוא לא סתם אדם חסר משמעות שעומד מול מעשה חסר משמעות. גם אדם הראשון שאכל מעץ הדעת חשב שהוא בסך הכול סתם אדם וסתם עושה מעשה אחד, אבל זה התברר כטעות גורלית ששינתה את ההיסטוריה. כשיוסף רואה את אדם הראשון מול העיניים, הוא מבין שהוא אדם הראשון, שהמעשה הבודד שלו עלול להשפיע על כל הדורות הבאים – והוא חומק ובורח.

וזה מה שאמור לעמוד מול עיניו של יהודי בערב מתן תורה: אני עומד לבדי מול הקב"ה ומול העולם כולו לקבל מחדש את האחריות של עם ישראל. אין אדם קטן ואין מעשה קטן, כל אחד מאתנו הוא יד אחת שהשילוב של כולן יוצר את המעגל שיביא את כולנו לגאולה השלמה.

ואולי כדי לקשר את הדברים למעשה בפועל, כדאי להזכיר את ההוראה של הרבי שכל ילד ירכוש לעצמו אות בספר התורה. כך נזכרים כי כל אחד מאתנו הוא האותיות המחזיקות את התורה. התורה אינה רק ספר החוקה של כלל ישראל, אלא הסיפור האישי של כל אחד בהכנת העולם לגאולה.

נסיים בסיפור יפה: חבורת ישמעאלים בעיר חאלב בסוריה יושבה אחרי העבודה ופטפטה. תחת השולחן היה מוסתר בקבור עראק שאסור לשתייה על פי חוקי האסלאם, אבל הם התפתו ושתו. אחד מהם שתה יותר מדי והתנדנד כל הדרך הביתה. הוא נכנס שיכור וציווה את אשתו להביא מיד פרוסת עוגה וכוס קפה טורקי. היא התנצלה שהעוגה מוכנה אבל ייקח כמה רגעים לחמם את המים עבור הקפה, אבל הוא התרגז וצעק שאם הקפה לא מוכן עד שיסיים את העוגה – הוא לא רוצה לחיות אתה יותר. מעשה שטן והכול הסתבך לה בידיים, הפתיליה לא בערה ואבקת הקפה בדיוק נגמרה והיא לא עמדה במשימה. הוא התרגז וציווה אותה לעזוב את הבית.

למחרת התעורר משכרונו ונזכר באסון שהמיט על עצמו. לפי חוקי האסלאם, בעל שהודיע לאשתו שהוא נפרד ממנה – הגירושין תקפים (בלי שטר גט). נבהל ועצוב הלך לקאדי וביקש פתרון. הקאדי חשב וחשב ולא מצא מוצא. הוא ידע שרק רב היהודים, הרב עזרא חמווי, מרבני סוריה לפני כמאה חמישים שנה, יכול לפתור את הפלונטר. הרב חמווי ביקש ללכת עם הישמעאלי לביתו. הרב ביקש מהאישה להגיש לבעלה כוס קפה טורקי, ואז אמר לבעל להתכופף תחת השולחן ולאסוף את הפירורים שנשרו אתמול מהעוגה. "הנה, הכריז הרב, עדיין לא סיימת את העוגה והתנאי שלך לא התקיים. תאכל את הפירורים ותהנה מהקפה שלך, ומאשתך גם יחד..."

הנמשל הוא שלפעמים יהודי מרגיש כמו סתם פירור קטן ובודד, אבל ברגע הזה צריך לזכור שהעוגה היא סך כל הפירורים שלה ועם ישראל הוא הסך השלם של כל יחידותיו...

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי  
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי  
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי  
להצלחה רבה בכל ענייניהם  
ולעילוי נשמת מרת  
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**